

ATATÜRK'ÜN ANKARA'YA GELİŞİ KUTLAMALARI (1932-1938)*

Meryem ORAKÇI**

Öz: Millî Mücadele sürecinin dönüm noktalarından biri şüphesiz Atatürk'ün 27 Aralık 1919 tarihinde Ankara'ya gelmesidir. Bu tarihten sonra Ankara, meclise ev sahipliği yapmasının yanı sıra Kurtuluş Savaşı'nın komuta merkezi ve yeni Türk devletinin başkenti olmuştur. 1932 yılında bu önemli günün kutlanması, milli bir bayrama dönüştürülmesi gündeme gelmiş ve aynı yıl, ilk kutlama gerçekleşmiştir. Atatürk ve onu karşılayanların hala hayatta olduğu bu yılda öncelikli olarak kutlamanın 1919'daki karşılıma uygun olmasına önem verilmiştir. Atatürk'ün Cumhurbaşkanı olduğu dönemde yani 1932 ve 1938 arasında kutlanan ilk bayramlar; Cumhuriyet'in tarih, dil ve kültür politikalarının bir yansıması olmuştur. Aynı zamanda Halkevleri vasıtasıyla mümkün olduğunca geniş bir kitleye ulaştırılmıştır. Kutlama amacıyla gerçekleştirilen bazı programlar, günümüze kadar devam eden geleneklere dönüşmüştür.

Bu çalışmada özel olarak Atatürk döneminde yapılan kutlamalar ele alınmıştır. 1932'den 1938'e değin düzenlenen tüm 27 Aralık kutlamaları; dönemin basını, kutlamada etkili olan kişilerin anıları ve inceleme-araştırma kitapları ışığında incelenmiş ve Cumhuriyet'in yeni kültür-sanat politikalarıyla ilişkisi ortaya konmuştur. Bunun yanı sıra, daha sonraki yıllarda gerçekleşen alışıl gelmiş bazı kutlama törenlerinin dönemin şartlarında ortaya çıkışı saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Ankara, Atatürk dönemi, Halkevleri, 27 Aralık, kutlama, milli bayram.

Commemorating Atatürk's Arrival to Ankara (1932-1938)

Abstract: Undoubtedly, Atatürk's arrival in Ankara on 27 December 1919 was one of the turning points of the National Struggle. Subsequently, Ankara, in apart from hosting the parliament, became the commanding center of the War of Independence and the capital of the new Turkish state. Celebrating this important day and turning it into a national holiday came to the fore in 1932, and the first celebration took place in the same year. As Atatürk and those who welcomed him back then were still alive, it was prioritize to make the celebration suitable to the 1919 welcome. The first holidays celebrated between 1932 and 1938, when Atatürk was President, were a reflection of the history, language, and cultural policies of the Republic. At the same time, through the People's Houses institutions the celebrations reached a wide audience while some of the celebratory programs turned into traditions followed to this day.

---

* Makale Türü: Araştırma Makalesi

Makalenin Geliş ve Kabul Tarihleri: 13.06.2023 - 22.11.2023

** Dr., Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Balkan Çalışmaları Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye. E-posta: orakci@ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2264-6032.

This study examines all the 27 December celebrations held from 1932 to 1938 during Atatürk's period based on press cuts, autobiographies of influential contemporaries and secondary sources, to discuss the new culture-art policies of the Republic and the cultural influences of the period on customary celebrations of the following years.

Keywords: Ankara, Ataturk Period, Celebration, December 27, National Holiday, People's Houses.

Giriş

Mondros Mütarekesi'nin özellikle yedinci maddesi ile Anadolu toprakları, İtilaf devletlerinin saldırılarına açık hale gelmişti (Erim, 1953, s. 520). Bu işgallere karşı çıkan ve doğan dağılmış direnişi birleştirmek isteyen Mustafa Kemal Paşa, 9. Ordu Müfettişi olarak Anadolu'ya geçtikten sonra Havza Genelgesi ile işgallere karşı halkın sesinin yükselmesini istemiştir. Ardından Amasya'da bir araya geldiği komutanlarla birlikte Amasya Genelgesi'ni hazırlamış ve Anadolu halkını temsilen Sivas'ta bir kongre toplama çağrısında bulunmuştur. Sivas'tan önce Doğu Anadolu'nun geleceği için Erzurum'da toplanan kongreye katılan Mustafa Kemal Paşa, kongre başkanı olmasıyla birlikte kongrenin gündemini tüm yurdu kapsayacak şekilde değiştirmiştir. Bu arada 9. Ordu müfettişliği görevinden alınan ve asi duruma düşen Mustafa Kemal Paşa, sivil bir lider olarak Sivas Kongresi'ne başkanlık etmiştir. Hayati kararların alındığı Sivas Kongresi'nde tüm Anadolu'yu temsil eden bir heyet kurulmuş ve bu heyetin başkanı da Mustafa Kemal Paşa olmuştur. Böylece Mustafa Kemal Paşa, ulusal direnişin resmi önderi haline gelmiştir (Goloğlu, 1969, s. 112).

İstanbul Hükümetinin engelleme çabalarına rağmen toplanan Sivas Kongresi, İstanbul'da da etkili olmuştur. İngiliz yanlısı bir politika izleyen Damat Ferit Paşa Hükümeti, istifa etmek zorunda kalmıştır (Gökbilgin, 2011, s. 280). Yeni hükümetin Temsil Heyetiyle kurduğu temas sonucunda "Amasya Görüşmeleri" yapılmış ve 1918 sonunda Padişah Vahdettin'in dağıttığı Mebusan Meclisi'nin tekrar açılması isteği kabul edilmiştir (Gazi Mustafa Kemal, 2019, s. 331). Ancak meclisin yine İstanbul'da toplanacak olması, Mustafa Kemal Paşa'yı meclisin dağıtılma ihtimaline karşı Anadolu'da emin bir yer aramaya sevk etmiştir. Bu noktada bazı avantajlı yönleri, Ankara ismini ön plana çıkarmıştır:

Heyeti Temsiliyenin Doğu illerinden daha çok Batı illerine, İstanbul'a yakın bulunmasını gerektiren ve haklı gösteren mantıklı nedenler elbette, çoktu. İlkın, batı ve güneybatı illerimizden, eylemler olarak işgal altına alınmış olanlar vardı. Bu illerimize giren düşman karşısında sağlam savunma cepheleri kurmak ve onların kuvvetlendirilmesini sağlamak gerekti... Genel durumu yönetip yürütme sorumluluğunu yüklenenler, en önemli hedefe ve en yakın tehlikeye, elden geldiğince yakın yerde bulunurlar. Yeter ki bu yaklaşma, genel durumu gözden uzak bırakacak ölçüde olmasın. Ankara bu koşulları üzerinde toplayan bir noktaydı.

Herhalde cephelerle ilgileneceğiz diye Balıkesir'e, Nazilli'ye ya da Karahisar'a gitmiyorduk. Fakat cephelere ve İstanbul'a demiryolu ile bağlı ve genel durumu yönetme bakımından Sivas'tan hiçbir ayrılığı olmayan Ankara'ya gelecektik (Gazi Mustafa Kemal, 2000, ss. 8-9).

Görüldüğü üzere İstanbul'a yani meclise yakın olmasının yanı sıra Batı'daki cephelere de demir yolu ile bağlı ve genel durumu yönetebilecek bir şehir olan Ankara, Temsil Heyetinin yeni durağı olmuştur.

Ankara, 1919 yılında yaklaşık 22 bin nüfuslu bir kasaba görüntüsüne sahiptir (Cebesoy, 1953, s. 266). Aynı yıl ilk işgaller başladığında Ali Fuat (Cebesoy) Paşa, Kolordu Komutanı olarak Ankara'da bulunmaktadır. Ali Fuat Paşa Ankara'ya geldiğinde Vali Muhittin Paşa, Hürriyet ve İtilaf Partisi ve İngiliz Muhipleri Cemiyeti üyelerinin halkın maneviyatını kırdığını görmüştür. Ankara'da bulunan İngiliz işgal kuvvetlerinden çekinen halk, rahatsızlığını dile getiremez durumdadır. Ali Fuat Paşa, öncelikli olarak işgalcilerin karşısında sessiz kalan Ankara halkının özgüvenini geri kazanmasına çaba göstermiştir:

... İngiliz kontrol zabıtları fazla sınırlanmışlardı. Valiye uluorta emirler veriyor ve derhal tatbikini amirane bir eda ile istiyorlardı. Hükümet konağına babalarının evi gibi girip çıkıyorlardı. Halk kendilerinden korkuyor, bir fenalığı dokunur endişesiyle karşılaşmamaya gayret ediyordu. Sokaklarda İngiliz askerleri dolaşıyordu. Bu vaziyet karşısında bize bir hayli iş düşeceği muhakkaktı. Vazifemiz herhalde yalnız askeri olmayacaktı. Bütün hadiselerle birer birer el koymamızın zarureti aşıkardı. Daha ilk günlerde bazı tedbirler almak lüzumunu duymuştum. Evvela halkın maneviyatını kuvvetlendirmek lazımdı. 24üncü fırkayı Sarıkışlaya yerleştirmiş, fakat fırka mevcudunu kalabalık göstermek maksadıyla Etlik tepelerine çadırlar kurdurarak askerinin mühim bir kısmını buralara çıkartmışım. Esasen mevsim bahardı. Etlik sırtları zümrüt gibi yeşermişti. Şehre bir bando mızıkacı ile girmiş, yolun iki kenarına dizilmiş olan halkı selamlıyarak Sarıkışladan bugünkü hükümet konağının yanındaki kumandanlık dairesine gitmişim. Bu hareketim tabiatıyla İngiliz kontrol zabıtlarını bir hayli sınırlendirmişti. Kendisini ziyaret etmemiş ve onun gelmesini beklemişim (Cebesoy, 1953, ss. 49-50).

Burada milli faaliyetlerde bulunan Ali Fuat Paşa, halkın işgalcilere karşı olan tepkisini göstermesine ve milli cemiyetler oluşturmalarına destek vermiştir. Damat Ferit yanlısı Ankara valisi Muhittin Paşa, İstanbul Hükümeti'nden aldığı emirle Sivas Kongresi'ne gidecek delegeleri Ankara'da tutuklamak istediğinde Ali Fuat Paşa, bu durumu engellemiştir (Cebesoy, 1953, s. 142). Ankaralıların da desteğiyle Vali Muhittin Paşa, tutuklanmış ve Sivas'a gönderilmiştir. Ardından İstanbul Hükümeti tarafından gönderilen yeni vali, Ankara halkı tarafından kabul görmemiş; onun yerine Milli Mücadele yanlısı vali vekili Yahya Galip (Kargı) Bey tanınmıştır (Uluğ, 1973, s. 42). Sivas Kongresi'ne Ankara'yı temsilen giden Ömer Mümtaz Bey, dönüşünde Ankara'da Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk

Cemiyeti'nin Ankara heyetini oluşturmuştur. Bu heyetin içerisinde şu kişiler, yer almıştır: Başkan; Rifat Börekçi, üyeler; Hilmi Bey, Ömer Mümtaz Bey, Kütükçüzade Ali, Ekrem Engür, Beynamlı Hacı Mustafa, Çakallı Hacı Süleyman Bey (Erdoğan, 1965, s. 52). Teşkil edilen bu heyetle birlikte Ankara, ulusal direniş hareketinin bir parçası haline gelmiştir.

27 Aralık 1919: Atatürk'ün Ankara'ya Gelişi

Ali Fuat Paşa'nın Ankara'da canlandırdığı ulusal heyecanın da etkisiyle birlikte bahsedildiği gibi İstanbul'a ve cephelere yakın olmak isteyen Mustafa Kemal Paşa, 18 Aralık 1919'da Ankara'ya doğru yola çıkmıştır. Sivas'tan başlayan yolculuk, dokuz gün devam etmiş ve 27 Aralık'ta Ankara'da sonlanmıştır. Heyetin Ankara'ya doğru ilerlediği günlerde, gelenleri karşılamak üzere Ankara'da büyük bir hazırlık başlamıştır.

Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyeti için yapılacak karşılamının Ankara'da bulunan Fransız ve İngiliz işgal kuvvetlerine karşı bir gövde gösterisi olması istenmiştir. O dönem Ankara'da Polis Müdürü olan Cemal Bardakçı, bu amaçla Haymana'ya giderek yüz atlı toplamış ve Gölbaşı'na getirmiştir. Ancak Temsil Heyetinde bulunan Hakkı Behiç Bey'in rahatsızlanması üzerine heyet, Kayseri'de kaldığından üç günlük bir gecikme yaşanmıştır. Bunun üzerine Ankara dışından gelen atlılar, Samanpazarı'ndaki hanlarda misafir edilmiştir. Bu atlılar, 27 Aralık'a kadar İngilizlerin ve Fransızların kaldıkları binaların önünden geçerek işgalcilere gözdağı vermişlerdir (Bardakçı, 1975, ss. 72-73).

Ankaralıların Erzurum ve Sivas Kongrelerinden dolayı "Konguru Paşası" olarak tanıdıkları (Erdoğan, 1965, s.70) Mustafa Kemal Paşa'nın gelişine büyük bir seğmen alayı kurulmuştur. Enver Behnan Şapolyo'nun yaptığı sözlü tarih çalışmasına göre seğmen alayı, "Kızılca gün" denilen zamanlarda yani bir devlet yıkıldığında ve yenisi için bir başkan seçilmek istendiğinde toplanırdı. Seymen alayı düzüleceği zaman Efeler Kahvesi önüne bayrak dikilirdi. Mustafa Kemal Paşa gelmeden önce Ankara seğmenleri, bayraklarını Ulucanlara doğru giden Sarı Ahmet'in kahvesinin önüne dikmişlerdir (Şapolyo, 1971, s. 25). Ankara'nın değişik yerlerinden gelen seğmenler, merkezde hanlara yerleşmiş ve beklemeye başlamışlardır. 27 Aralık günü geldiğinde öğleye doğru Hacı Bayram Camii önünde toplanan seğmenler, burada kurban kesip dua ettikten sonra üç gruba ayrılmıştır. 700 yaya seğmen ve 3000 atlı zeybek, davul ve zurna eşliğinde Kızıl yokuş denilen Dikmen'e doğru ilerlemeye başlamıştır (Şapolyo, 1971, s. 25). Bunların yanı sıra Ankara'da çeşitli tarikatlara mensup dini gruplar da bu karşılamada yerlerini almışlardır. Temsil Heyetinin üyelerinden biri olan Mazhar Müfit (Kansu) Bey, Ankara'ya geldikleri günü havayı şöyle anlatmıştır:

Cankaya ve Dikmen tepelerinden güzel sesli hafızlar ezan ve salat okuyorlardı. Ve köylerden birçok atlı ve kağrı arabalarıyla binlerce halk Ankara'ya gelmiş; öğleye doğru "geliyor" diye tellallar bağırması, seçilen

atlı alayı Ulucanlar'dan Hacıbayram camiinin önünde toplanarak merasimi diniye yapılmış; yedi yüz piyade, üç bin atlıdan teşekkül eden bir seymen alayını Ankara'da bulunan dervişler takip ediyor. Bu dervişler Nakşi, Rûfai, Sadi, Bayrami ve Mevlevi tarikatlerine mensup olup civar köylerdeki Kızılbaşlar ve bir kısım da gizli olarak Bektaşiler varmış (Kansu, 1986, s. 498).

Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyeti, üç otomobille Ankara'ya gelmişlerdir. İlk otomobilde Mustafa Kemal Paşa, Rauf (Orbay) Bey, Ahmet Rüstem Bey ve yaver Yüzbaşı Cevat Abbas yer almıştır. İkincisinde Süreyya Bey, Mazhar Müfit Bey, Hakkı Behiç Bey ve katipleri; üçüncü otomobilde ise Doktor Binbaşı Refik, Binbaşı Hüsrev (Gerede) bulunuyordu (Cebesoy, 1953, s. 265). Vali Vekili Yahya Galip Bey ve Ali Fuat Paşa, gelenleri buradan karşılamak için Gölbaşı'na gitmişlerdir. Mustafa Kemal Paşa ve beraberindekiler, Dikmen'e gelmiş; burada bekleyen Haymana seğmenleri iki sancak dikmiş ve beklenenlerin gelmesiyle iki kurban kesmişlerdir (Şapolyo, 1971, s. 30).

Bu noktadan sonra Mustafa Kemal Paşa'nın sık sık otomobilden inerek karşılayanlarla konuşacağı, uzun bir şehir içi yolculuğu başlamıştır. İlk olarak bugün Genelkurmay Başkanlığının bulunduğu yerde otomobilden inmiş ve burada bekleyen Ankara eşrafı ve seğmenlerle kısa bir sohbet gerçekleştirmiştir. Seğmenler tarafından kurban kesilmesinin ardından yoluna devam eden Mustafa Kemal Paşa, kısa süre sonra milli kıyafetleriyle toplanmış zeybekleri ve ellerinde palalar ile bekleyen seğmenleri görerek tekrar durmuştur. Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyeti bu noktadan sonra yola yaya olarak devam etmiş ve bugün Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin bulunduğu yerde, başta müftü Rıfat Börekçi olmak üzere Ankara uleması tarafından karşılanmıştır. Buradan Mustafa Kemal Paşa'nın yönü, istasyona doğru çevrilmiş ve istasyonda oturan İngiliz işgal komutanına adeta gözdağı verilmek istenmiştir (Lord Kinross, 1966, s. 279). İstasyon meydanında bulunan jandarma ve polisleri selamlayan Mustafa Kemal Paşa, ileride yüzlerce seğmenin beklediğini görmüş ve otomobilden inerek Mazhar Müfit'in anılarında yazdığı şu soruları sormuştur:

...Daha ileride yedi yüz kadar zeybek kıyafetinde, ellerinde palalarla dizilmiş gençleri gördük. Paşa bunlara "merhaba" diye selam verdi, cümlesi "sağ ol" diye mukabele ettiler ve şöyle bir muhavere geçti:

Mustafa Kemal Paşa- Arkadaşlar, buraya niçin geldiniz?

Gençler- Millet yolunda kanımızı akıtmaya geldik.

Mustafa Kemal Paşa- Bu fikirde sabit misiniz?

Gençler- And olsun.

Mustafa Kemal Paşa- Var olunuz (Kansu, 1986, s. 498).

Ankara Palas civarından öğrencilerin tezahüratlarıyla geçen Mustafa Kemal Paşa, Yahya Galip Bey'in eşliğinde Hacı Bayram-ı Veli türbesini ziyaret etmiştir. Ardından Hükümet Konağında misafir edilmiş, dışarıda yani Hükümet Meydanında ise seğmenler, zeybekler, davul zurna ekibi ve halk, büyük bir kalabalık oluşturmuştur. Vilayet memurları ve Ankara esnafı, gruplar şeklinde gelerek hürmetlerini bildirmişlerdir (Şapolyo, 1971, s. 34). Ali Fuat Paşa, 27 Aralık'taki kalabalığın çevreden gelenlerle 30-40 bine kadar çıktığını yazmıştır (Cebesoy, 1953, s. 266). Gün boyu devam eden karşılama töreninin büyüklüğü ve Ankara halkında yarattığı heyecan, o dönem yayımlanan "Ankara" gazetesine de yansımıştır. Gazeteye göre 27 Aralık 1919 günü, şehrin her tarafında adeta bir düğün eğlencesi veya bayram kutlaması havası hâkim olmuştur. Kadın-erkek bütün Ankaralılar, sokaklara dökülmüş; Temsil Heyeti'ni büyük bir coşkuyla karşılamışlardır. Özellikle milli kıyafetleri ve milli oyunlarıyla Ankara delikanlıları, dikkat çekmiş ve takdir toplamışlardır. Yazının devamında Ankara tarihinde hiçbir hareketin 27 Aralık'taki kadar milli bir heyecanla gerçekleşmediği dile getirilmiştir. Bu heyecan, Ankara halkının artık insanca yaşamak istediğini ve bunun için mücadele edeceğini göstermiştir. Ankaralılar, bunun için işgallere karşı çıkan Temsil Heyeti'ne ve Mustafa Kemal Paşa'ya güvenmiş ve samimi bir karşılama hazırlamıştır (Erdoğan, 1965, s. 66).

Mustafa Kemal Paşa, Ankara'daki karşılamadan büyük bir memnuniyet duymuştur. Aynı gün, bütün teşkilata çektiği telgrafla gördüğü ilgiyi ve Ankara'nın Millî Mücadelede aldığı yeni yeri bildirmiştir:

Sivas'tan Kayseri tarihiyle Ankara'ya hareket eden Heyeti Temsiliye, bütün güzergahında ve Ankara'da büyük milletimizin hür ve samimi tezahüratı vatanperveranesi içinde bugün muvasalat eyledi. Milletimizin gösterdiği eseri vahdet ve azim, memleketimizin temini istikbali hakkındaki kanaatleri layetezelzel bir surette tarsin edici bir mahiyettedir. Şimdilik Heyeti Temsiliyenin merkezi Ankara'dır. Takdimi hürmet eyleriz efendim (Cebesoy, 1953, ss. 267-268).

27 Aralık 1919'dan kısa süre sonra Ankara, Millî Mücadelenin ve meclisin kalıcı merkezi haline gelmiştir. 18 Mart 1920'de İstanbul'daki Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Mustafa Kemal Paşa, yeni meclisin Ankara'da toplanacağını ilan etmiş ve 23 Nisan 1920'de TBMM açılmıştır. Anadolu'nun işgal altındaki topraklarının kurtarılması için TBMM önderliğinde yürütülen mücadele, Başkomutanlık Meydan Savaşı'nın kazanılması ile Eylül 1922'de sona ermiştir. 2 Ekim 1922'de cepheden Ankara'ya geri dönen Mustafa Kemal Paşa, tıpkı 27 Aralık 1919'da olduğu gibi Ankaralılar tarafından büyük bir coşkuyla karşılanmıştır. Aynı gün belediye meclisinin olağanüstü bir toplantıyla hazırladığı Ankara hemşehriliği mazbatası, belediye başkanı tarafından Mustafa Kemal Paşa'ya sunulmuştur. Mustafa Kemal Paşa, 5 Ekim 1922'de Belediye meclisine cevaben yolladığı mektupta Ankara'nın kendisi ve Millî Mücadele için önemini belirtmiştir. Mustafa Kemal Paşa, bu mektubunda 27 Aralık 1919'a

değinererek o gün, Ankaralıların içten bir şekilde kendisini kucakladığını ve Ankaralıların gösterdiği bu cesaret ve samimiyet sayesinde Ankara'da millet meclisini açmaya cesaret ettiğini yazmıştır. Bütün zorluklara rağmen üç seneden beri kendisine destek olan Ankara halkına teşekkür etmiş ve Ankara hemşehriliğini kabul etmiştir¹.

Ankara ile ilgili bir sonraki gelişme; Türkiye'nin resmi merkezi, başkenti olmasıdır. Lozan Barış Antlaşması'ndan sonra İtilaf Devletleri'nin İstanbul'u tamamen boşaltması, başkent meselesini gündeme getirmiştir. Anadolu merkezli bir mücadele sonunda kurulan yeni Türk Devleti'nin başkentinin de Anadolu'da olması doğrultusunda ortak bir düşünce doğmuştur. 9 Ekim 1923'te Dışişleri Bakanı İsmet Paşa, "Türkiye Devletinin makarrı idaresi Ankara şehridir" ibaresi içeren tek maddelik bir yasa önerisi sunarak Ankara'nın başkent olmasını teklif etmiş ve meclisin kabulüyle birlikte yeni başkent, Ankara olmuştur (Şimşir, 1991, s. 207). Böylece 27 Aralık 1919'da Mustafa Kemal Paşa'nın Ankara'ya gelmesiyle başlayan süreç, Ankara'nın yeni Türk Devleti'nin başkenti olmasıyla sonuçlanmıştır.

Atatürk'ün Ankara'ya Gelişi Kutlamaları (1932-1938)

Atatürk'ün Ankara'ya Gelişi'nin milli bayram kabul edilerek kutlanması, ilk kez 1932 yılında gerçekleşmiştir. Ancak kutlama fikrinin kim tarafından ortaya atıldığı konusunda ihtilaflar bulunmaktadır. Naşit Hakkı (Uluğ), bu düşüncenin kendisine ait olduğunu ve bunu ilk defa Vilayet İdare Heyeti toplantısında Halkevi'ne teklif ettiğini yazmaktadır. Toplantının başkanı olan Rıfat Börekçi,

---

¹ Beni Ankara'nın yurtsever hemşehrileri arasına girmeye çağırarak suretiyle beliren iltifatınıza en içten şükranımı bildiririm. Sevgili ulusumuzun tüm bir dünyanın düşmanlığına karşı zaferle taçlandığı Kurtuluş Mücadelesi tarihinde Ankara adı en aziz bir yeri koruyacaktır. Bu mücadeleye ilk başladığımız sıralarda bizi kapsayan güçlüğün derecesi hepimizce bilinmektedir. Bazılarınca karşı konulması hemen hemen olanaksız sanılan bu güçlüğün karşısında sizler bir dakika duraksamadınız. Ve üç yıl önce Sivas'tan Ankara'ya ayak bastığım zaman bir örneğini geçen gün de göstermiş olduğunuz içten ve yürekten gösteri ile beni kollarınız arasına aldınız. O zaman gösterdiğiniz bu vatan cesareti sayesinde yabancı müdahalesiyle İstanbul'da kapattırılmış olan Meclisi Mebusanı daha geniş bir yetki ile ulusun şanına layık bir bağımsızlıkla Ankara'da açmak nasip olmuştur. İstanbul'da yabancı süngülerine dayananların dağıttıkları Meclisi Mebusan'da cesur Erzurum hemşehrilerimin fahri mebusluk sıfatını taşımakta idim. Büyük Millet Meclisi için yeniden yapılan seçimde beni Ankara'dan üye seçmek suretiyle bu fahri sığata ayrı bir yetki eklediniz. Büyük Millet Meclisi sizin yüksek yakınlığımız sayesinde korkusuz kurtuluş mücadelesini sürdürebilmiştir... Bundan ötürü Ankara hemşehrilerimin bu vatan kurtuluşu mücadelesinde ayrı bir şeref payı vardır. Bu nedenle hemşehrilerimi bir kardeş içtenliğiyle tebrik eder ve bana karşı gösterdiğiniz kalpten sevgiye karşılık olarak hepimizi kucaklarım (Akgün, 1996, ss. 304-305).

bu fikri çok yerinde bulmuş ve geleneğe dönüşmesini temenni etmiştir (Uluğ, 1973, s. 214). Bu noktada Atatürk'ün Ankara'ya geliş gününü anlatan bir kitap yazma niyetiyle 1919'da Atatürk'ü karşılayan Güveçli İbrahim Efe, Kasap Yaşar Efe, Yağcıoğlu Fehmi Efe, Rıfat Börekçi ve Yahya Galip'le görüşen Enver Behnan (Şapolyo) farklı bir bilgi vermektedir. Enver Behnan Bey, 1932 yılında karşılama gününün aslına uygun şekilde kutlanmasını, Halkevleri başkanı Ziya Gevher (Etili) Bey'e kendisinin teklif ettiğini yazmaktadır. Ziya Gevher, Enver Behnan'ı Ankara Valisi Nevzat Bey'e götürmüş ve teklif uygun bulunarak Nevzat Bey tarafından "derhal seçmenlerin hazırlanması" istenmiştir (Şapolyo, 1971, ss. 6-7)².

Kutlama fikrinin kime ait olduğu konusunda anlaşmazlıklar olsa da büyük bir heyecanla kabul edildiği açıktır. Ankara Belediyesi ve Halkevi'nin üstlendiği kutlama programının hazırlanması için vilayet, belediye, fırka kumandanlığı, Cumhuriyet Halk Fırkası, basın ve spor kuruluşlarının temsilcilerinin bir araya getirildiği bir toplantı düzenlenmiştir. 10 Kasım 1932 tarihinde yapılan ve 1919'da Mustafa Kemal Paşa'yı karşılayan heyetten bazı isimlerin de katıldığı toplantıyı Halkevi Başkanı Ziya Gevher Bey açmış; Fırka Kumandanı Sıtkı Paşa yönetmiştir. Toplantı sonunda kutlama programını hazırlamak üzere on beş kişilik bir heyet oluşturulmuştur. Bu heyete yardımcı olmak üzere, Cumhuriyet Halk Fırkası Vilayet Merkezinde Ankara milletvekillerinin de katıldığı ikinci bir toplantı yapılmış ve kutlamanın detaylarına yönelik kararlar burada alınmıştır. Heyet öncelikle Rıfat Börekçi'den 27 Aralık 1919 günü yapılan karşılama töreninin ne şekilde gerçekleştiğini öğrenmiştir. Derlenmiş olan bilgiler, 1919'daki karşılamanın sevk ve idaresinde görev alan en genç komutan olan Ömer Halis Bıyıktaş'a teyit ettirilmiştir (Uluğ, 1973, s. 214). Mustafa Kemal Paşa'nın 1919'daki gibi karşılanması için köylerden ve kazalardan halk, milli kıyafetleriyle törene davet edilmiştir. Halkevinde yapılacak tören için ise seçmen kıyafeti giyecek gençlerin yer alacağı müsamerenin hazırlıkları yapılmıştır. Heyet, fırka kumandanı Sıtkı Paşa'nın başkanlığında bir toplantı daha yaparak Emniyet meydanında toplanacak alayın nasıl bir düzenle Hakimiyet-i Milliye meydanına ilerleyeceğini belirlemiştir. Seçilen heyet, son toplantısını 26 Aralık akşamı yapmıştır (Gazi Hazretlerinin Ankara'ya Gelişlerinin Yıldönümünde, 1932, s. 1).

Yapılan toplantılar sonucu kutlama güzergâhı ve programı şöyle belirlenmiştir: 1- Saat 14'te Yenişehir Emniyet meydanında toplanılacaktır. 2- Saat 15'te, 27 Aralık 1919'da Atatürk'ü karşılayanlardan biri olan Müdafaa-i Hukuk üyesi Hacı Ahmet Efendi tarafından konuşma yapılacaktır. 3- Davul ve zurna, piyade seçmen alayı yolun sağ ve solunda yürüyecek ve aralarında milli kıyafetli atlılar, fırka bandosu, 1919'daki Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, CHF il kongresi, belediye

² Ancak tertip heyetinde yer almamış olan Enver Behnan Bey, kitabında bu durumdan sitemle bahsetmiştir.

heyeti, il genel meclisi, Hilal-i Ahmer, Tayyare Cemiyeti gibi derneklerin temsilcileri; Hukuk Fakültesi, Ankara okulları, Muhafız Alay bandosu ve bayraklarıyla esnaf cemiyetleri bulunacaktır. Toplanmış olan alay, saat 15'te Rifat Bey'in iştaretiyle hareket edecektir. 4- Yürüyüşte şimendifer köprüsü-Hariciye önündeki polis karakolu-Yeni İstasyon yolu ile istasyona varılacaktır. İstasyonda bir jandarma ve polis kıtası -27 Aralık 1919'da olduğu gibi- tarafından bütün halk selamlanacak, istasyondan meclise doğru hareket edilecektir. Meclis önünden geçildikten sonra Gazi heykelinin önüne gelinecektir. Atlılar, Çankırı kapısı yönünde ve öğrenciler bankalar caddesinde toplanacak; diğer yaya heyet, cemiyetler ve halk heykelin etrafını çevreleyecektir. 5- Heykel önünde Ankara milletvekili ve 1919'da Ankara vali vekili olan Yahya Galip Bey tarafından bir konuşma yapılacaktır. 6- Konuşmadan sonra halk ve öğrenciler dağılacaktır. Akşam saat 21'de Halkevinde bir müsamere verilecektir. Müsamereye dışarıdan gelen davetlilerden 400 kişi çağırılacak ve kalan davetliyi Halkevi çağıracaktır. Gündüz resmî tatil olacak; dükkânlar kapanacak, gece ise devlet binaları ışıklandırılacaktır. Bunların yanı sıra belirlenen kişilerden oluşan bir heyet, Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'yı Ankara halkı adına ziyaret edecektir (Şenlik Merasimi Programı, 1932, s. 2).

1932 yılındaki kutlamaya geçmeden önce, ilk yıllarda 27 Aralık için bir adlandırma sorunsalı olduğundan bahsetmek gerekmektedir. Kutlanıldığı ilk yıl olan 1932'de Ankara halkının geniş katılımı nedeniyle bugüne "Ankara Günü" adı veren bazı yazarlar olmuştur (Burhan Asaf, 1932, s. 3). Bunun yanı sıra ilk yıl ve 1933'te ise 27 Aralık için "Gazi Günü" adı kullanılmıştır (Gazi Günü, 1933, s. 1). 1936'da Halkevi Dil, Tarih, Edebiyat Komitesi başkanı Enver Behnan Şapolyo, Atatürk'ün Ankara'ya geldiği güne ait hatıraları anlattıktan sonra bugünün bir "Atatürk Edebiyatı Günü" olarak da kabul edilmesini teklif etmiş ve savunmuştur (Ankara'nın Büyük Günü, 1936, s. 2). Ancak sonraki yıllarda 27 Aralık "Atatürk'ün Ankara'ya Geldiği Gün" olarak adlandırılmış ve kutlanmıştır. Yine aynı adlandırma sorunsalı 1936'da başlayan koşu için de yaşanmıştır. Koşu, ilk düzenlendiği yıl olan 1936'da "Ankara Koşusu" olarak adlandırılmış ancak bir yıl sonra "Atatürk koşusu" adını almış ve günümüze kadar bu adlandırma devam etmiştir.

Protokolsüz Bir Bayram: 27 Aralık 1932

27 Aralık tarihinin ilk kutlaması, halk kültürünün yaşatılması ve halkbilime verilen önemin göstergesi olacaktır. Henüz Millî Mücadele yıllarında TBMM çatısı altında başlayan halk kültürünü araştırma ve koruma çalışmaları, 1932 yılına gelindiğinde Halkevleri tarafından üstlenilmiştir. 19 Şubat 1932 yılında kapatılan Türk Ocakları'nın yerine halkın kültürel gelişimini sağlamak amacıyla yurt çapında 14 merkezde Halkevleri açılmıştır (Arıkan, 1999, s. 268). Bunlardan biri, Türk Ocakları Merkez Binasında faaliyete başlayan Ankara Halkevi olmuştur. Evlerde yapılan halk oyunları, halk müziği ve geleneksel kültüre dair

çalışmaların yanı sıra derleme çalışmaları ile zengin bir külliyat oluşturulmuştur (Nasrattinoğlu, 2001, s. 184). Aynı zamanda her ilde halk oyunları ile ilgili topluluklar kurulmuştur (Çakır, ty.). Kent tarihine ve kültürüne verilen bu önem, Ankara’da da kendisini göstermiş; seğmenlik gibi kültürel gelenekler canlandırılmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte, Cumhuriyetin ilk yıllarında milli bayramların kutlanmasına da ayrı bir önem verilmiş ve bu bayramlardaki coşku ve heyecanla farklı sınıfların kaynaşması hedeflenmiştir. Özellikle halkı yeni cumhuriyet değerleri etrafında eğitmek misyonunu üstlenmiş olan Halkevleri; milli bayramları bu kaynaşma için bir fırsat olarak görmüştür. “Zamanın biriktirdiği molozları süpürüp, oyduğu çukurları doldurup memurla halk birliğini sağlamamak için en iyi vesile” olarak görülen milli bayramlardan biri, 1932’deki 27 Aralık kutlaması olmuştur (Nusret Kemal, 1933, s. 249).

27 Aralık 1932, Atatürk dönemindeki 27 Aralık kutlamalarının en görkemli ve geniş katılımlı olarak gerçekleştiği yıldır. Öncesinde kurulan özel heyetle planlanan kutlamanın birkaç durağı olmuş ve tüm 27 Aralık günü; sabah, öğle ve akşam ayrı törenler yapılmıştır. Ankara’daki tüm dükkânlar kapanmış ve resmî tatil ilan edilmiştir. Gündüz, şehir bayraklarla donatılırken gece, tüm resmi binalar ışıklandırılmıştır. Özellikle gündüz gerçekleşen kutlama, büyük bir kalabalığı Ankara’da toplamıştır. Kutlama heyeti, 27 Aralık 1919’un aslına uygun canlandırılabilmesi için Ankara’nın köy ve kazalarından halkın gelmesini sağlamıştır. Gazeteler, gelen davetlilerle birlikte Hâkimiyet-i Milliye Meydanı ve Yenışehir arasındaki alanda 30-35 bin kişi bulunduğunu yazmıştır. Ankara Belediyesi tarafından misafir edilen köylüler, kutlamadan bir gün önce, 26 Aralık günü Ankara’ya gelmişlerdir:

26 Aralık günü Ankara ilçelerinin her birinden kopup gelen gruplar, önde sancak, yanında atasının ta Orta Asya’dan getirdiği oymak bayrağı, davul zurna çalarak şehrin merkezine geliyorlardı... Tıpkı bir bölük gibi toplu, dörderle sıralanmış, Hakimiyeti Milliye meydanına ilerliyorlar; köy muhtarı heykelin önünde bağırıyor:

- Gazi Paşa, bin yaşa!..

Zurnalar daha tizleşiyor, davul daha sert vuruyor, babayiğitler çevik hareketlerden yuğrulmuş yayla oyunu oynuyorlar. Anafartalar caddesine dönüyorlar; başları arkaya dönük. Gözlerini Gazi’den ayıramıyorlar:

-Bunlar Ayaşlılar!

-Bunlar Küçükyozgattan. Başları at üstünde Rıza Bey.

-Bunlar Zirliler.

-Haymana akşam gelecek.

Şehirdeki hemşehrileri, köylerden gelecekleri yaya kaldırımın üzerinde bekliyorlar. O akşam tıpkı 1919 gibi. Gelenlerden birçokları o şerefe ermiş

olanlar. Yukarı yüzdeki hanlar insan almıyor, oteller hıncahınç, okullarda yatacak yerler hazırlanmıştı, onlar da doluyor. Sıra camilere geliyor, onların sobaları yakılıyor, gecikenler de geliyor. Ankara misafirlerini ağırlamak için çırpınıyor; beklenen yüz yerine bin, bin yerine üç bin geliyor (Naşit Hakkı, 1933, ss. 9-10).

Belirtilen program dahilinde gerçekleşen kutlamanın ilk durağı, TBMM binasının yanındaki meydan olmuştur. Ankara'nın köylerinden ve ilçelerinden gelen iki bin kadar atlı ve dört bin yaya seğmen, 12'de bu meydanda toplanmış ve çalan davul zurnalar eşliğinde yerel oyunlar oynamıştır. Törenin ev sahipliğini yapan Ankara valisi ve belediye başkanı Nevzat Bey, burada toplanan halka yönelik bir "Hoş geldiniz" konuşması yapmıştır. Ardından belediye meclisi üyesi Naşit Hakkı Bey, halkın oluşturduğu çemberin ortasında, at üzerinde coşkulu bir konuşma yapmıştır. Alay, Meclis yanındaki bu törenin ardından alfabe sırasıyla bir düzen içerisinde Yenişehir'e yönelmiştir. Bu geçit sırasında yolun iki yarısında biriken halk, ellerinde bayraklarla ilerleyen alayı izlemiştir. Hâkimiyeti Milliye Meydanı ve Yenişehir arasında, 1919'da Atatürk'ü karşılayan Müdafaa-i Hukuk Heyeti adına Cumhuriyet Halk Fırkası idare heyeti üyesi Kütükçüoğlu Halim Bey konuşma yapmıştır³. Buradan hareket eden alayda bulunan seğmenler, kılıçlarıyla milli oyunlar oynayarak Yenişehir'e ilerlemişlerdir. İsmet Paşa ve Meclis Başkanı, eski meclisin taraçasından ve Hâkimiyeti Milliye meydanından töreni izlemişlerdir (Ankara Dün Şerefli Bir Yıl Dönümü Tes'it Etti, 1932, s. 9).

Ankara'daki okullar, 27 Aralık kutlaması için önceden birtakım hazırlıklar yapmışlardır. Bunlardan biri olan İsmet Paşa Kız Enstitüsü'nün öğrencileri ve öğretmenleri, Atatürk'ün Ankara'ya geldiği günkü kıyafetleriyle bir heykelini hazırlamışlardır⁴. Alay, bu heykeli selamlayarak istasyon yoluna yönelmiş ve 15.30'da Hâkimiyet-i Milliye meydanına gelmiştir. Alayı Başbakan İsmet Paşa, TBMM Başkanı Kazım Paşa, Milletvekilleri, Cumhuriyet Halk Fırkası üyeleri ve 1919'daki Müdafaa-i Hukuk heyeti karşılamıştır. Bu kişileri selamlayan alay, daha önceden hazırlanan krokiye göre meydandaki yerlerine geçmiştir. Buradaki tören, Ankara milletvekili ve 1919'da Ankara vali vekiliyken Atatürk'ü karşılayanlar arasında olan Yahya Galip Bey'in konuşmasıyla başlamıştır.

³ "Analar, mutlu analar, o zaman yetiştirdiğiniz evlatlar gibi evlatlar yetiştiriniz. Bakınız, Gazi babamız bize gene diyor ki: Bugüne varışımız yetmez. İleriye gideceğiz. Medeniyetin en parlak yerine ulaşacağız, sağlam olacağız, varlıklı olacağız. Yüzü güler, gönlü güler olacağız. 13 yıl önce Gazi'ye nasıl inanıp bugüne geldikse, bugün de o inanişle gösterdiği yere ulaşacağız. Sana inananların sana selamı var, Gazi Paşa..." (Ankara'nın Büyük Şenliği, 1932, s. 2).

⁴ Bu heykel, doğal ölçülerin bir buçuk katı büyüklüğünde yapılmıştır. Enstitü'nün öğretmen ve öğrencileri, heykeli 12 saatlik bir çalışma sonunda tamamlayabilmişlerdir. Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde yazılana göre 27 Aralık 1919 günü Atatürk'ü karşılayanlar arasında olan kişiler, heykelin çok başarılı olduğunu dile getirmişlerdir (Gazi Hz. 1919'daki Kıyafetile, 1932, s. 1).

Konuşmanın ardından İstiklal marşı okunmuş ve tören, alkışlarla sona ermiştir. Mustafa Kemal Paşa, töreni Kılıç Ali Bey'in Yenişehir'de bulunan evinden takip etmiştir (Ankara'nın Büyük Şenliği, 1932, s. 5).

Atatürk, aynı gün kendisini Ankaralılar adına ziyaret eden heyete hitaben 1932 yılındaki kutlamayla ilgili teşekkürünü şu sözlerle ifade etmiştir:

Muhterem arkadaşlarım,

Bugünkü tezahüratı yakından seyrettim. Çok mütehassis oldum. Bu canlı tezahürat bende on üç yıl evvel Ankara'ya ilk geldiğim gün duyduğum heyecanı yeniden yaşattı. Bugünkü manzara karşısında muhterem Ankaralı hemşerilerimin o gün bana gösterdikleri hüsnü kabulü ve yüksek misafirperverliği tamamıyla hatırladım. Zaten bu asil hareketi hiçbir vakit unutmadım ve unutmayacağım. Ankara'ya geldikten sonraki mücadele hayatımızda hürriyet ve istiklal aşığı kahraman Ankaralıların başta sizin gibi daima benimle beraber kalmış olan değerli arkadaşlarım olduğu halde gösterdikleri vefa ve yardımları her vakit minnetle yadederim. Benim Ankara'ya geldiğim günü yaşatmak teşebbüsünü alan yüksek heyetinize çok teşekkür ederim. Bugünü yaşatmakta derin sevgi heyecanını ve duygularını minnetle bir daha gördüm. Ankaralı hemşerilerime sonsuz saygılarımı ve sönmez sevgilerimi bildirmenizi rica ederim (Gazi Hazretleri Ankara Halkına Sönmez Sevgisini Bildirdi, 1932, s. 1).

Mustafa Kemal Paşa, Yenişehir'den izlediği kutlamadan çok etkilenmiştir. Aynı akşam Orduevi'nde düzenlenen baloya katıldıktan sonra kutlama programını hazırlayanları Çankaya Köşkü'ne davet etmiştir. Onlara törenin tam anlamıyla 13 yıl önceki gibi gerçekleştiğini dile getirmiş ve teşekkür etmiştir. Mustafa Kemal Paşa aynı zamanda Halkevi'nde devam eden törende bulunan seçmenlerin törenin ardından Çankaya Köşkü'ne getirilmesini istemiş; seçmenleri de sofrasında misafir etmiştir (Uluğ, 1973, s. 214). Seçmenlere geleneklerini yaşatmaları tavsiyesinde bulunan Mustafa Kemal Paşa'nın bu sözlerinin ardından Ankara ve seçmen kültürünün korunması amacıyla "Ankara Kulübü" kurulacaktır⁵.

⁵ 1932'de Ankara kültürünün ve seçmenlik geleneğinin yaşatılması için kurulan Ankara Kulübü, 1947 yılında dernek olarak tescil edilmiştir (Akgün, 1996, s. 256). Ankara Kulübü, 1948 yılından itibaren, tıpkı 27 Aralık 1932'de olduğu gibi, seçmenlerin Ankara caddelerinde yürüdüğü törenler gerçekleştirmiştir (Atatürk'ün Ankara'ya Gelişi, 1948, s. 3).

Şekil 1. 27 Aralık 1932 günü akşamı Orduevi'nde yapılan baloda Mustafa Kemal Paşa ve komutanlar (Orduevinde Büyük Baloyu Gazi Hz. Şereflendirdi, 1932, s. 5).

Görüldüğü üzere ilk sene gerçekleşen kutlama, Ankara'nın köy ve nahiyelerinden gelen Ankaralıları ile birlikte halkın katıldığı, protokolün olmadığı bir bayram olarak tarihe geçmiştir. Kutlamanın Cumhuriyet bayramlarında olduğu gibi stadyum veya kapalı bir alanda değil Ankara'nın önemli noktalarında dolaşan bir halk alayı odağında yapılması, büyük bir memnuniyet doğurmuştur:

Dünkü ilk bayram idi ki halka göre düşünülmüş, halka göre yapılmıştı. Herkes her şeyi, istediği gibi, istediği kadar seyretti. Ve ne muştı yedi ne de küfür işitti. Hakimiyeti Milliye meydanından emniyet abidesine kadar olan sahaya dağılan halkımız, şehirle istasyon arasındaki genişliği de işgal altına alarak, bir halk bayramını halkça gönüle sindirmenin yollarını aramış ve bulmuştu. Dünkü bayramı tertip edenlere, avazımız çıktığı kadar bravo deriz. Çünkü Ankara'nın gününü Ankara'yı anlıyarak meydana getirmişlerdir. Ankara'mız öteden beri teklifsizliği, yani protokolsuzluğu sever. Dün hiç olmazsa 40.000 insan yürüdü, durdu, konuştu, gördü. Kimsenin burnu kanamadı. Dahası var: kimsenin gönlü incinmedi. (Kimsenin de tribün kartı yoktu) ... Şimdiye kadarki cumhuriyet günleri, protokola göre düşünülmüştü. Halbuki dünkü Ankara günü, yaylanın çocuklarına göre tasarlanmış bir sade ve enfes bayramdır (Burhan Asaf, 1932, s. 3).

Atatürk'ün Ankara'ya gelişinin kutlandığı ilk yıl olan 1932, Ankara'nın her köşesinden katılımın olduğu en kalabalık kutlama olmuştur. 1932 yılından sonra Ankara meydanlarında bu kadar geniş katılımlı bir tören daha gerçekleşmeyecektir. Kutlama, 1936 yılında başlayan Atatürk Koşusu ile tekrar sokaklara dönene değin, Ulus'taki Zafer anıtına ve Havuzbaşı yolundaki (Kızılay) Atatürk anıtına çelenkler bırakılarak kutlanmıştır (Ankara Büyük Bayramını Eşsiz Gösterilerle Kutladı, 1935, s. 1).

Ankara Halkevi'nde 27 Aralık Kutlamaları

1932 yılından 1951'de kapatılana değin, 27 Aralık kutlamalarını Ankara Halkevi üstlenmiştir. 1932 yılından sonra ilk yıl olduğu gibi geniş katılımlı törenler yapılmasa da Halkevindeki özel programlar, çeşitli yollarla halka ulaştırılmıştır. Örneğin 1933'teki kutlama sırasında Halkevi salonunun dışında toplanan Ankaralıların programı takip edebilmeleri için hoparlörler konulmuştur. 1934'te 15. yıl için düzenlenen özel program ise İstanbul ve Ankara radyolarından canlı olarak vermiştir.

1932'de Ankara meydanlarında gerçekleşen büyük kutlamanın akşamında Ankara Halkevinde de ilk 27 Aralık kutlaması yapılmıştır. Bu kutlamanın misafirleri, gündüz gerçekleşen törene katılan Ankara köylüleri olmuştur. Aynı zamanda 1932'de Türk tarihine yönelik çalışmaların görünür yüzü, Halkevi'nde düzenlenen 27 Aralık kutlaması olmuştur.

1930 yılından itibaren Türkiye'de Atatürk himayesinde yeni bir tarih anlayışı gelişmiş ve bu anlayışı destekleyecek kurumlar açılmış, organizasyonlar düzenlenmiştir. Öncelikle 1930 yılında Atatürk'ün isteğiyle tarihçiler tarafından "Türk Tarihinin Ana Hatları" adında bir kitap yazılmış ve bu kitapla birlikte Türk Tarih Tezi tanıtılmıştır (Eyice, 1968, s. 515). Bu tezle Türklerin Dünya tarihindeki yeri ve medeniyetin gelişimine katkıları ortaya konmuştur. Diğer yandan, 1931'de daha önce Türk Ocakları bünyesinde yer alan "Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti" müstakil bir kurum olarak faaliyete başlamıştır. 1932 yılında ise Türk Tarih Tezi'ni desteklemek için "Türk Dili Tetkik Cemiyeti" kurulmuştur. Kuruluşunun ardından Türk tarihine yönelik çalışmalarda Halkevi de önemli bir rol üstlenmiştir. Türk Tarih Tezi'ni öğretmenlere tanıtmak ve fikirlerini almak amacıyla düzenlenen Birinci Türk Tarih Kongresi, 2-11 Temmuz 1932 tarihlerinde Ankara Halkevi binasında yapılmıştır (Çalen, ty.). İşte tüm bu gelişmeler, 27 Aralık 1932'de Ankara Halkevi'nde düzenlenen törenin içeriğini belirlemiştir.

27 Aralık 1932 saat 21'de başlayan tören, Maarif Vekili Reşit Galip'in konuşmasıyla başlamış; Enver Behnan Bey ile devam etmiştir. Ardından kürsüye geçen Halkevi Başkanı Ziya Gevher Bey, Mustafa Kemal Paşa'nın Ankara'ya gelişinden bahsederken Göktürklerin yeniden doğuşunu anlatan Ergenekon destanına⁶ atıf yapmıştır:

27 Kanunuevel bir sevinç günüdür. Çünkü bu bir Gazi Günüdür. Her kanunun 27'sinde millet takviminden bir yaprak çekildikçe, onun uğurlu

⁶ Destana göre düşmanlarıyla yaptıkları savaşta yenilen Göktürkler, nüfusları azalmış bir şekilde Ergenekon adlı etrafı kayalarla çevrili bir bölgeye yerleşirler. Ancak zamanla sayıları artar ve buraya sığmaz olurlar. Bölgeden bir çıkış yolu ararken kayaların arasında bulunan bir demir damarı eritme yolunu bulurlar. Sonrasında yeni yurtlar edinir ve hakanları Börteçine'nin hâkimiyetinde yaşarlar (Yetiş, 1994, s. 204).

ayağı, nurlu kafası kendisine yeni bir büyüklük katacaktır. O günkü ıstırap çok ağırdı, bir Ergenekon ıstırabı idi. Biz bu ıstırabı bir iman çekici ile dövdük ve onun çıkmamızı işaret ettiği korkunç gedikten Türkün önüne sadece bir vatan değil, yeni bir dünya açıldı (Dün Gece Halkevinde, 1932, s. 2).

Ziya Gevher Bey, bu sözleri söyledikten sonra salon kararmış ve sahnede bir mağara dekorunun önünde bir halk ozanı ve demirci belirmişti. “Ergenekon” adını taşıyan ve manzum şekilde sergilenen oyun,⁷ açılan mağara dekorunun arkasından Mustafa Kemal Paşa'nın güneş olarak tasvir edildiği Ankara silüetiyle sona ermiş ve bu son sahneye milli oyunlar oynayan Ankara seğmenleri dahil olmuşlardır. Böylece Türk tarihinden Ankara'nın çağdaş dönemine ve kültürüne geçiş yapılmıştır (Halkevinde Gazi Gününün Gecesi, 1932, s. 4). Behçet Kemal, kaleme aldığı bu oyunu Ergenekon destanını canlandırmaktan ziyade *Ankara şahikasında doğan güneşin büyüklüğünü ve eşsizliğini tarih çerçevesi içinde göstermek, Ergenekondan Ankara'yı görmek için yazdığını* belirtmiştir (Behçet Kemal, 1933, s. 14). Oyunda ozanın okuduğu şiirler, Türk Tarih Tezi'nin Türklerin göçebe ve istilacı değil ilk medeniyeti kurarak tarih boyunca dünyanın medeni gelişimini etkileyen bir millet olduğu yolundaki en büyük savına işaret etmiştir (Akçuraoğlu Yusuf, 1933, s. 26)

Öbür ırklar sürüyken, Türklerdi çobanları!
Dünyayı tarla gibi sürdü, uçtan uça Türk;
İmrenerek taptığı tanrılardan yüce Türk...
Gün görmezken öteki insanların inleri,
Kafalarında güneş, Türklerin bilginleri,
Kavuşurlardı her gün bir yeni duyarlığa,
Onlar ruh üfürdüler bu balçıktan varlığa (Behçet Kemal, 1933, s. 14).

Oyun; Halkevi Tarih, Edebiyat ve Temsil Şubesi tarafından hazırlanmıştır. Şube, oyunun sahnelenmesinde Behçet Kemal, Hüseyin Namık, Enver Behnan, Muhittin Doğan, Halil Vedat Beylerden yardım almıştır. Son kısımda sahneye çıkan efeleri ve seğmenleri; Bahri, Fehmi, Osman Efendiler yönetmiş ve onlarla birlikte Ankara'nın ünlü seğmenleri Hakkı, Halil İbrahim, Hayri, Nalbant Ali, Mustafa, Ali Efendiler ve Hasan ve Mustafa Kardeşler oynamıştır (Halkevinde Gazi Gününün Gecesi, 1932, s. 4). Salonda bulunan izleyici topluluğunun büyük kısmını Ankara'nın köy ve kazalarından gelenlerin oluşturduğu 27 Aralık 1932

⁷ Oyunda dekorun ardında beliren bozkurt görüntüsüne Demirci tarafından şöyle seslenilmiştir: “Vücudun ne olur olsun, ruhunu karşımda soy, güneşi başına al göğü gözlerine koy, güneş başlı göğ gözlü bir insan diye belir, bu dört yanı tutuşmuş parçalanmış yurda gir...” (Halkevinde Gazi Gününün Gecesi, 1932, s. 4).

akşamı, bu oyun vesilesiyle yeni tarih anlayışının farklı kesimlerle buluşması sağlanmıştır.

Törenin sonunda şehir merkezi dışından gelen misafirler, yakın bir zamanda gösterime girmiş olan “Bir Millet Uyanıyor” adlı filmi Halk Sineması ve Yeni Sinema’da seyretmeye davet edilmişlerdir (Ankara’nın Büyük Günü, 1932, s. 1). Muhsin Ertuğrul tarafından yönetilen ve ilk sesli Türk Filmlerinden olan bu film, Millî Mücadele döneminde Kuvayı Milliye’ye mensup bir yüzbaşı özelinde işgalciler ve işbirlikçilere karşı yürütülen savaşı anlatmıştır (Onaran, 2013, s. 152). Ankara’nın köylerinden gelen Ankaralılar, modern bir imkândan faydalanmış ve gündüz meydanlarda gerçekleşen kaynaşma, akşam Ankara’nın sinema salonlarında devam etmiştir.

Şekil 2. 26 Aralık 1932’de Halkevi’nde yapılan provalara katılan CHF Genel Sekreteri Recep Bey ve seçmenler (Gazi’imiz 1919 da bugün buraya gelmiş ve o günden beri Ankara hür Türkiye’nin kalbi olmuştur, 1932, s. 1).

Atatürk döneminde Halkevi’nde yapılan törenler arasında 27 Aralık 1934 tarihi diğerlerinden ayrı bir özen gösterilmesiyle ön plana çıkmaktadır. Atatürk’ün Ankara’ya gelişinin 15. yılı olmasının yanı sıra bir süredir müzik alanında yaşanan gelişmeler, bu yılki programa doğrudan etki etmiş ve hatta Atatürk de bizzat bu programın takipçisi olmuştur.

Atatürk, 1 Kasım 1934’te Mecliste yaptığı konuşmada Türk müziğinde milli değerler gözetilerek yeniliklere ihtiyaç duyulduğunu dile getirmiş ve ilgili kurumların bu konuda üzerlerine düşen görevi yerine getirmesini istemiştir:

Arkadaşlar, Güzel sanatların hepsinde, ulus gençliğinin ne türlü ilerletilmesini istediğinizi bilirim. Bu, yapılmaktadır. Ancak, bunda en çabuk, en önde götürülmesi gerekli olan Türk musikisidir. Bir ulusun yeni değişikliğinde ölçü, musikide değişikliği alabilmesi, kavrayabilmesidir. Bugün dinletmeğe yeltenilen musiki yüz ağartacak değerde olmaktan

uzaktır. Bunu açıkça bilmeliyiz. Ulusal; ince duyguları, düşünceleri anlatan; yüksek deyişleri, söyleyişleri toplamak, onları, bir gün önce, genel son musiki kurallarına göre işlemek gerektir. Ancak; bu güzeyde, Türk ulusal musikisi yükselebilir, evrensel musiki de yerini alabilir. Kültür işleri bakanlığının buna değerince özen vermesini, kamunun da bunda ona yardımcı olmasını dilerim (T.B.M.M Zabıt Ceridesi, 1934, s. 4).

Atatürk'ün bu konuşmasında işaret ettiği Kültür Bakanlığı, bir müzik komisyonu toplamıştır. Kültür Bakanı Abidin Özmen'in başkanlığında toplanan "Musiki Komisyonu" 26 Kasım'da çalışmaya başlamıştır. Komisyonda dönemin önde gelen müzik adamlarından Veli Kanık, Ahmet Adnan, Cemal Reşit, Necil Kazım, Hasan Ferit, Ulvi Cemal, Halil Bedii, Nurullah Şevket, Cevat Memduh gibi isimler yer almıştır (Turan, ty.). Aynı isimler, 27 Aralık 1934'te Halkevi'nde yapılan özel törenin düzenlenmesini de sağlamışlardır.

Musiki Komisyonu'nun üyelerinden Halil Bedi, Halkevi'nin yayın organı olan Ülkü dergisinde kaleme aldığı "Halk Terbiyesi ve Operalar" başlıklı yazısında operanın Türk halkının müzik zevkini ve anlayışını değiştireceğini yazmıştır. Ancak bunun yabancı eserlerle mümkün olamayacağını belirtmiştir. Halil Bedi'ye göre milli devrimlerin gerçekleştiği bu dönemde operalar, Türk tarih ve mitolojisini konu almalı ve Türk sanatçılarının sesleriyle halka ulaşmalıdır. Hükümetin de bu kültür hamlesine dâhil olması gerektiğini şu sözlerle ifade etmiştir:

Hükümet, sanatkara eser ısmarlayacaktır. Sanatkâr bu eseri yazmak mecburiyetindedir. Yazamazsa, yazmak iktidarını haiz değil demektir. Kuvvetli kalemler, istediğimiz, beğendiğimiz metinleri yazacaklar ve bestekarlar onları besteliyeceklerdir. Ve bu eserler halka seyrettirilecektir. Bestekarım diyen, memleketinin istediği eseri tabii surette verir, vermiyorsa o eser, ona sipariş usulüyle yazdırılacaktır... Mevzuunu Türk tarih ve mitolojisinden, Türk hayatından almak üzere kuvvetli kalemlere opera olarak bestelenecek metinler yazdırmalı ve sonra onlar bestekarlarımıza besteletilmelidir (Halil Bedi, 1934, s. 205).

Halil Bedi'nin yazısında işaret ettiği şekilde, opera özellikle Atatürk'ün himayesinde ilk örneklerini vermiştir. Atatürk, Münir Hayri'den konusunu Türk tarihinden alan librettolar kaleme almasını istemiştir. Tiyatro, opera gibi çalışmaların kaynağını Türk tarihi ve kültürüyle birlikte Cumhuriyetin yeni değerlerinin oluşturmasını isteyen Atatürk, bu oyunları bir dramaturg gibi inceleyip düzeltmiştir (Tan, ty.). Aslında 27 Aralık 1934 günü gerçekleşen kutlama, Türk operasında kısa süre önce başlayan bu atılımın ilk sınavı olmuştur. Programda yer alan iki opera eserinin 27 Aralık 1934 akşamına yetiştirilmesini bizzat Atatürk istemiş ve kendisi de ilk defa Halkevi'nde düzenlenmiş olan bir 27 Aralık törenine katılmıştır. Dolayısıyla bu yıl, Atatürk'ün özel önem verdiği bir yıl olmuş ve bu nedenle Halkevi de diğer yıllara göre daha büyük bir hazırlık içerisindeymiştir. Bir buçuk ay öncesinden başlayan hazırlıklar sırasında, sahne

önünde ve arkasında 290 kişi görev almıştır (Atatürk'ün Ankara'ya Geldiği Gün, 1934, s. 3). Törenin açılış konuşmasında Necip Ali Bey, bu hazırlık ve amacını şöyle dile getirmiştir:

İşte bugün Türk yazıcısı tarafından ve Türk bestecisi tarafından bestelenen iki eseri yüksek heyetiniz karşısında sahneye koyuyoruz. Biz yeni müzik zevkinin sahneli müzikle buduna yerleştirilmesini ulusumuzun ulusal akışlarına daha ziyade uygun bulduk. Bunun için sanatkâr Türk gençliği kendi varlığının bütün enerjisini kullanarak şaşılacak bir zaman içinde Bayönderden bir fralmanla Taşbebeği anıklyarak sahneye getirmiştir. Atatürk'ün Ankara'ya ayak bastığı günde sahneye konulan bu iki eseri müzik ve sahne yürüyüşümüz bakımından tarihsel bir kıymıldanış noktası saymaktayız (Halkevinde Verilen Müzikli Müsamere, 1934, s. 4).

Halkevi, “festival” olarak adlandırılan programa katılacakların siyah giymeleri duyurusunu yapmıştır (Atatürk'ün Ankara'ya Geldiğinin Onbeşinci Yıldönümünü Kutluyoruz, 1934, s. 1). Böyle özel bir kıyafet kuralı ile düzenlenen törende Atatürk'ün yanı sıra Başbakan İsmet Paşa, bakanlar, milletvekilleri ve yabancı elçiler hazır bulunmuşlardır.

Konuklar ilk olarak Atatürk'ten esinlenerek kurgulanmış mitolojik bir kahramanı anlatan “Bayönder” adlı operayı izlemişlerdir. Münir Hayri'nin yazdığı bu operanın konusunu ve ilerleyişini daha önce belirtildiği gibi Atatürk belirlemiştir. Bununla birlikte Atatürk, operanın dili üzerinde de titizlikle durmuştur. Librettoda Türkçe kelimelerin kullanılmasına önem verilmiş; henüz halk arasında yerleşmemiş olan kelimeler, bu operayla birlikte tanıtılmıştır. Örneğin “bay” ve “bayan” kelimeleri, ilk kez bu operada geçmiştir. İzleyicilerin bu yeni Türkçe kelimeleri anlamaları için sayfaların altında mevcut karşılıkları verilmiştir (Kırcı, 2004, s. 130). Müzikler ise Necil Kazım ve A. Adnan tarafından hazırlanmıştır. Bayönder rolünü Nurullah Şevket oynarken, milletin yüce değerlerini temsil eden İzgen rolünü Celile Daniş canlandırmıştır (Halkevinde Verilen Müzikli Müsamere, 1934, s. 1).

İkinci olarak yine Münir Hayri'nin librettosunu, A. Adnan'ın müziklerini hazırladığı “Taşbebek” operası sahnelenmiştir. Masalsı bir anlatıma sahip olan opera, yaptığı oyuncak bebeğe aşık olan bir kukla ustasını anlatmıştır. Her iki eserde de Cumhurbaşkanlığı Orkestrası ve bandoların birleşmesinden oluşan bir grup, A. Adnan'ın yönetiminde çalmıştır. Balet yetiştirilmesi konusunda Türkiye'de bir uzman olmaması nedeniyle Çekoslovakyalı Loretta Hardinova'dan yardım istenmiş; bu iki operadaki bale ekibini Hardinova çalıştırmıştır (Halkevinde Verilen Müzikli Müsamere, 1934, s. 4).

Halkevi'ndeki törenler, 1934 yılından sonra çoğunlukla aynı program ile devam etmiştir. Dumlupınar Nahiyesi Ocağı gibi Ankara Halkevi'ne bağlı mahalli birimler veya Dil, Edebiyat, Tarih Komitesi gibi alt kurullar, kutlamayı üstlenmiş ve özel programlar hazırlamıştır. Programların büyük kısmında konuşmalar

yapılmış ve bu konuşmaların değişmez iki ismi, Behçet Kemal ve Enver Behnan Şapolyo olmuştur. Enver Behnan Bey, çoğunlukla Atatürk'ün Ankara'ya gelişinin tarihi önemini değerlendirmiş; Behçet Kemal Bey ise kimi zaman kaleme aldığı şiirleri okumuştur. Halkevi temsil kolu, bu törenlerde değişik yazarlar tarafından kaleme alınmış olan piyesleri sahnelemiştir. Temsil kolunun çalışmalarını ortaya koyma imkânı bulduğu bu geceler; Ankara zeybeklerinin, gençlerin de katıldığı milli oyunlarla bir şenlik şeklinde sona ermiştir (Ankara Büyük Bayramını Eşsiz Gösterilerle Kutladı, 1935, s. 7).

27 Aralık 1937'de Halkevi'nde düzenlenen tören, 18.30 ve 19.00 arası Ankara radyosundan verilmiştir. Doktor Ragıp Tüzün tarafından açılan törende konuşmaların ve tiyatro oyununun ardından Halkevi'ne mensup gençler, Ankara'nın büyük kahvelerini dolaşarak 27 Aralık tarihinin Ankara için önemini anlatan konferanslar vermişlerdir. Yeni Türkiye'nin Ankara ile doğduğunu, Ankara'nın sadece bir şehir adı değil yeni Türkiye'nin simgesi olduğunu anlatmışlardır (Geceki Tören, 1937, s. 10).

1946 yılında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi ile 1947 yılında Ankara Kulübü, 27 Aralık için özel törenler hazırlayana değin 27 Aralık törenleri, Halkevi çatısı altında gerçekleşmiştir. Ancak bir istisna olarak 1935 yılında, Halkevi dışında bir başka topluluk tarafından 27 Aralık için özel bir kutlama toplantısı yapılmıştır. Ankara Lisesi mezunları⁸ aynı akşam Halkevi'nin tören gerçekleştireceği Halkevi salonunda gündüz saatlerinde toplanmışlardır. Mezunlar derneğinin başkanının sözleriyle açılan tören, mezunların konuşmalarıyla devam etmiş ve Ankaralılar adına Atatürk'e telgraflar çekilmesi ile son bulmuştur (Ankara Lisesinde Yetişenler Dün Bu Mutlu Günü Kutluladılar, 1935, s. 1).

Atatürk'ü Ziyaretler

1934 yılından sonra Atatürk, gündüz veya gece düzenlenen etkinliklere bizzat katılmamıştır. Ancak her sene düzenlenen törenler ve kendisini ziyaret eden heyetler vasıtasıyla bu törenlere katılan Ankara halkına teşekkürünü iletmiştir. Bunların ilki, 27 Aralık 1932'de gerçekleşmiştir. Ankara Valisi ve Belediye Başkanı Nevzat Tandoğan'ın başkanlığında bir heyet, Atatürk'ü Çankaya'da ziyaret etmiştir. Ankaralılar adına şükran duygularını takdim için ziyareti gerçekleştiren bu heyet içerisinde Rifat Börekçi, Yahya Galip Bey, Mümtaz Ökmen, 1919'daki Müdaafa-i Hukuk üyelerinden Ademzade Adem, Serattarzade Rasim, Bulgurluzade Mehmet Bey yer almıştır (Gazi Hazretleri Ankara Halkına Sönmez Sevgisini Bildirdi, 1932, s. 1).

---

⁸ Ankara Lisesi mezunları, 1932 yılında dayanışma ve bağlarını korumak için bir dernek kurmuşlardır. Derneğin hami başkanı Reşit Galip Bey'di. Yapılan ilk toplantıda Mustafa Kemal Paşa'nın 1919'da ilk defa okullarını ziyaret ettiği gün olan 29 Aralık tarihinin kutlanmasına karar verilmiştir (Ankara Lisesi Mezunları, 1932, s. 1).

Bu ziyaretlerden sonuncusu olan 27 Aralık 1937’de, heyet tarafından Ankaralılar adına Atatürk’e altın bir plaka takdim edilmiştir. Bu plakanın üzerinde şu satırlar yer almıştır: *Atatürk’e, Ankara’ya gelişlerinin 18 inci yıldönümünde şehrin minnet ve şükran hatırası. 27-XII-1919 27-XII-1937*. Aynı zamanda 1937’de, Atatürk’ün sunulacak bildirimleri bizzat incelediği İkinci Türk Tarih Kongresi, Dolmabahçe Sarayı’nda toplanmıştır (Kuşçi, 2021, s. 132). Bu kongrenin bir albümü de heyet tarafından Atatürk’e sunulmuştur. Albüm içerisinde Atatürk’ün farklı konuşmalarında Ankara ile ilgili söylediği sözler, yer almıştır. Bu albümün kapağına ise şu cümleler kazınmıştır: *Bu albüm; Türkiye Cumhuriyeti, Türk milletinin Önderi ve Atası, Ankara mebusu ve Ankara’nın aziz hemşehrisi KEMAL ATATÜRK’e İkinci Türk Tarih Kongresi münasebetile, Ankara şehri tarafından hürmet ve minnet nişanesi olarak sunulmuştur* (Ankara’nın Atatürk’e Şükran Hatırası, 1937, s. 10).

Atatürk Koşusu

Atatürk döneminde çok önem verilen alanlardan biri spor olmuş hatta Atatürk, spora gösterilen ilgiyi vatani bir görev olarak nitelendirmiştir (Evcin, 2014, s. 308). Sporun gelişmesi amacıyla bazı spor dalları öne çıkarılmış ve bunun yanı sıra okullarda beden eğitimi ders saatleri çoğaltılmıştır (Apak, 1936, s. 345). 1932 yılında Halkevleri kurulduğunda alt şubelerinden biri “Spor Şubesi” olmuştur. Spor Şubesi, bedenlen olduğu kadar fikri olarak da sağlıklı ve güçlü sporcular yetiştirmeyi ve her yaş grubundan halkın spor anlayışını geliştirmeyi amaçlamıştır (Reşit Galip B. Nutku, 20 Şubat 1932, s. 2).

Ankara Halkevi, spora verilen önem doğrultusunda Atatürk’ün Ankara’ya geliş kutlamalarına bir spor dalı dahil etmiş ve 1936 yılında Atatürk’ün 27 Aralık 1919’da Ankara içinde ilerlediği güzergahta bir koşu düzenlemeye başlamıştır. Atatürk’ün izni alınarak ilki gerçekleştirilen koşu, Ankara’nın ve Türkiye’nin en eski koşusu olma özelliğini taşımaktadır (Orhun, ty.).

Daha sonra Atatürk koşusu adını alacak olan bu etkinlik, ilk yıl “Ankara Koşusu” adıyla gerçekleştirilmiştir. Atatürk’ün Ankara’yı ilk gördüğü ve otomobilinden indiği Dikmen tepesinden başlayan ve temsili müjdeyi vermek için başlayan koşu, Ulus meydanında son bulmuştur. Halkevi tarafından düzenlenen koşunun ilk yılındaki güzergâhı, şöyle ilan edilmiştir: *Atletler, 14.20’de Dikmen’de kayakçıların toplandığı hana inen virajdan koşuya başlayacak ve şose yoldan Milli Müdafaa önü, Bakanlıklara dönmeden İlyönkurul binası, Kızılay Emniyet Abidesi parkları arasından, Gazi bulvarının sağ yolundan Sağlık Bakanlığı Yenişehir tren köprüsü, İsmet İnönü Enstitüsü, Türk Hava Kurumu, Bankalar Caddesi, Atatürk Anıtı önünden ve kısa yoldan İş Bankası önünden devam edecek ve Ulus Başbakanlık binası önünde koşuyu bitireceklerdir. 12 kilometrelik bu koşu güzergâhında ilk sene Demirspor, Ankara Gücü, Muhafız Gücü ve Ziraat Enstitüsü’ne mensup 12 genç yarışmıştır. Atletler, Ankara Halkevi Spor Komitesi*

başkanı Nafi Bey, üye Zehra Hanım ve Türk Spor Kurumu Atletizm Federasyonu başkanının nezareti altında koşmuştur (Birinci Ankara Koşusu, 1936, s. 6). Halkevi yönetimi, koşunun hakemlerinin duracakları yerleri belirlemiş ve tıbbi önlemler almıştır (Ulu Önderin Ankara'ya Ayak Bastığı Günün On Beşinci Yıldönümü, 1936, s. 5).

Aynı gün sabah 10'da CHF'nin Ankara Vilayet Kongresi başlamıştır. İl yönetim kurulu üyelerinin ve kurultay delegelerinin seçildiği kongre, Behçet Kemal Çağlar'ın katılımcıları Ulus meydanındaki törene davet eden sözleriyle sona ermiştir:

Arkadaşlar! Şimdi oturma ve konuşma zamanı değil; şimdi bir milli ibadet saati çalıyor. Ayağa kalkınız, yeni Türkiye'nin en mukaddes anı içindeyiz. Ankara'ya güneş bir kere de 17 yıl önce, öğle sonu saat üçü on geçte doğmuştu. İdeallerimiz onun ışığında boy attı; onun ışığında yollarımızı bulduk, onun ışığında yürüyeceğiz. Ankara'mızı Ankara yapan bir anı yaşıyoruz. Türkiye'yi Türkiye yapan, insanlığa yeni yolu gösteren bir an. Haydi hep beraber, heykelinin huzuruna varalım; şükranımızı sunalım, andımızı tekrarlayalım (Ankara'nın Büyük Günü, 1936, s. 4).

1936 yılındaki Atatürk koşusunun kazananı Demirsporlu Galip olmuştur. Yüzeydeki yoğun kar eşliğinde 41 dakika 08 saniye ile Ulus meydanına ilk ulaşan atlet olan Galip'i büyük bir kalabalık karşılamıştır. Birinciyle birlikte ilk üçe girenlere, Halkevi üyesi gençler tarafından saat ödülü takdim etmiştir (Birinci Ankara Koşusu, 1936, s. 6). Yine aynı gün, sabah saatlerinde Ankara Gücü ve Demirsporlu 12 çocuğun katıldığı bir sokak koşusu düzenlenmiştir (Küçükler Arasında, 1936, s. 6). Bir bisiklet yarışı da yapılacağı ilan edilmesine rağmen hava muhalefeti nedeniyle bu yarış gerçekleştirilememiştir (Bisiklet Yarışı Yapılamadı, 1936, s. 6).

Şekil 3. 1937 yılında birinci olan Ankaragücü takımından Küçük Şevki. (Atletlerin Atatürk Koşusu, 1937, s. 6.)

Şekil 4. İlk Atatürk Koşusunun birincisi Demirsporlu Galip. (Birinci Ankara Koşusu, 1936, s. 6.)

Atatürk hayatta iken düzenlenen son koşu, 27 Aralık 1937’de “Atatürk koşusu” adıyla düzenlenmiştir. Otuz atletin katıldığı koşu, Dikmen Pınarı yokuşundan başlamış; Bakanlıklar önünden Atatürk bulvarını, İsmet İnönü Kız Enstitüsünü, Sergievini ve Bankalar caddesini geçerek Başbakanlık önünde sona ermiştir. Bu yıl, atletleri karşılamak için daha büyük bir tören düzenlenmiş; oldukça büyük bir kalabalık saat 14’ten itibaren Ulus meydanında toplanmaya başlamıştır. Atatürk anıtı, tören başlayana değin CHF, Ankara Valiliği, Ankara Belediyesi, bankalar, hayır kurumları ve yüksekokulların çelenkleriyle dolmuştur. Atletler beklenirken Yahya Galip, Behçet Kemal ve öğrenciler tarafından konuşmalar yapılmıştır (Ankara’da Atatürk Günü, 1937, s. 3). İkinci Atatürk koşusunu birinci bitiren atlet, 38 dakika ile Ankara Gücü takımından Şevki olmuştur. Şevki’nin ödülü Ankara Milletvekili Yahya Galip Kargı tarafından verilmiştir (Atletlerin Atatürk Koşusu, 1937, s. 6).

1937 yılında Atatürk koşusuyla ilgili önemli bir gelişme yaşanmış, koşunun her 27 Aralık’ta ülke çapında gerçekleştirilmesi kararı alınmıştır. 1938 yılından itibaren düzenlenecek organizasyonun Atletizm Federasyonu ve Halkevi tarafından ortaklaşa hazırlanacağı ilan edilmiştir (Atletlerin Atatürk Koşusu, 1937, s. 6). Dolayısıyla Atatürk’ün Ankara’ya gelişi kutlamalarının bir parçası olarak başlayan Atatürk koşusu, sınırları genişleyerek devam eden bir geleneğe dönüşmüştür.

Sonuç

27 Aralık 1919'da Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyeti'nin Ankara'ya gelmesiyle birlikte Ankara ve Millî Mücadele tarihinde yeni bir sayfa açılmıştır. Mustafa Kemal Paşa; farklı kesimlere mensup Ankaralılar tarafından Dikmen'den Ulus'a kadar büyük bir kalabalığın katıldığı, milli ögeleri taşıyan bir törenle karşılanmıştır. Ankara halkı, işgallere tepkisini 27 Aralık'ta yaptığı büyük karşılama ile ortaya koymuş ve Millî Mücadelenin içinde yer alacağını göstermiştir. Bu içten ve heyecanlı karşılama, Mustafa Kemal Paşa'ya yeni Türk meclisini Ankara'da toplama cesaretini vermiştir. Dolayısıyla 27 Aralık 1919, sonrasında yaşanacak önemli gelişmelerin başlangıç noktası olmuştur.

1932 yılında Atatürk'ün Ankara'ya gelişinin aslına uygun olarak canlandırılması ve milli bir bayrama dönüşmesi kararı alınmıştır. Bu çalışmada ayrı bir başlıkta işlenen 1932 yılı kutlaması, Atatürk döneminde gerçekleşen en geniş katılımlı ve görkemli kutlama olmuştur. Kutlamada halk kültürü, sınıfların kaynaştırılması gibi ilkeler gözetilirken Cumhuriyetin yeni değerlerinin farklı halk kitlelerine benimsetilmesi amaçlanmıştır. Yine aynı yıl açılan Ankara Halkevi, bünyesindeki tarih, folklor, dil, müzik çalışmalarını bu kutlamalar sırasında hazırladığı programlarla sergileme imkânı bulmuştur. Aynı zamanda 1934 yılında Halkevi'nde yapılan tören örneğinde olduğu gibi aydınlarla verilen halkın müzik anlayışını yeniden yapılandırma görevinin sınavı da 27 Aralık kutlaması vesilesiyle verilmiştir.

Diğer yandan 1936 yılından itibaren düzenlenen Atatürk koşusu da Atatürk'ün Ankara'ya gelişini kutlamalarının bir parçası olmuştur. Böylece bu özel gün vesilesiyle hem gençler spora özendirilmiş hem de halkın spor müsabakalarına izleyici olarak katılması sağlanmıştır. Yani Atatürk dönemindeki 27 Aralık kutlamaları, salt bir bayram kutlaması değil aynı zamanda kültür-sanat ve spor politikalarının halkla buluştuğu günler olmuştur.

Kaynakça

- Akçuraoğlu Yusuf. (1933, Şubat). Birinci Türk Tarih Kongresi. *Ülkü*, 1(1), 23-28.
- Akgün, N. (1996). *Burası Ankara*. Ankara: Ankara Kulübü Yayınları.
- Apak, R. (1936, İkinci kanun). Türk Sporunun Yeni Yükümleri. *Ülkü*, 6(35), 345-348.
- Arıkan, Z. (1999). Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi. *Atatürk Yolu Dergisi*, 6(23), 261-281.
- Bardakçı, İ. (1975). *Taşhan'dan Kadifekale'ye*. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Cebesoy, A. F. (1953). *Milli Mücadele Hatıraları*. İstanbul: Vatan Neşriyat.
- Çakır, A. (ty.). *Atatürk Döneminden Günümüze Türk Halkı Oyunları Üzerine Bir Değerlendirme*. 03.12.2022 tarihinde <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78699/aturk-doneminden-gunumuze-turk-halk-oyunlari-uzerine-.html> adresinden erişildi.
- Çalen, M. K. (ty.). *Atatürk Dönemi Tarih Yazıcılığı*. 29.11.2022 tarihinde <https://aturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/aturk-donemi-tarih-yaziciligi/> adresinden erişildi.
- Erdoğan, Ş. (1965). *Ankaram*. Ankara: Alkan Matbaası.
- Erim, N. (1953). *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri Cilt 1 (Osmanlı İmparatorluğu Andlaşmaları)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Evcin, E. (2014). Atatürk'ün Spora ve Sporculara Bakışı. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 33(55), 303-378.
- Eyice, S. (1968). Atatürk'ün Büyük Bir Tarih yazdırma Teşebbüsü: Türk Tarihinin Ana Hatları. *Bellekten*, 32(128), 509-526.
- Gazi Mustafa Kemal. (2000). *Ankara'ya Geliş* (İ. Arar, U. İğdemir ve S. Özerdim. Haz.), İstanbul: Cumhuriyet Kitap.
- Gazi Mustafa Kemal. (2019). *Nutuk-Söylev, I. Cilt 1919-1920*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Goloğlu, M. (1969). *Sivas Kongresi*. Ankara: Başnur Matbaası.
- Gökbilgin, M. T. (2011). *Milli Mücadele Başlarken Mondros Mütarekesi'nden Büyük Millet Meclisi'nin Açılmasına*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Halil Bedi. (1934, Mayıs). Halk Terbiyesi ve Operalar. *Ülkü*, 1(15), 205.
- Kansu, M. M. (1986). *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Kırcı, M. (2004). Atatürk'ü Konu Alan Tiyatro Eseri “Bayönder” Üzerine Bir İnceleme. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(17), 121-135.
- Kuşçi, A. (2021). Arşiv Belgelerine Göre İkinci Türk Tarih Kongresi (20-25 Eylül 1937). *Bellek Uluslararası Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi*. 3(2), 177-191.
- Lord Kinross. (1966). *Atatürk Bir Milletlin Doğuşu* (N. Sander, Çev.). İstanbul: Altın Kitaplar.
- Nasrattinoğlu, İ. Ü. (2001). Atatürk ve Türk Folkloru. *I. Uluslararası Atatürk ve Türk Halk Kültürü Sempozyumu*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Naşit Hakkı. (1933, Şubat). Ankara'nın Gazi Bayramı. *Ülkü*, 1(1), 9-10.
- Nusret Kemal (1933, Birinci teşrin). Milli Bayram ve Halk Terbiyesi. *Ülkü*, 2(9), 245-252.
- Onaran, A. Ş. (2013). *Muhsin Ertuğrul'un Sineması*. İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Orhun, F. Ç. (ty.). *Atatürk Koşusu*. 01.12.2022 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ataturk-kosusu/> Adresinden erişildi.
- Şapolyo, E. B. (1971). *Atatürk ve Seymen Alayı*. Ankara: Ankara Kulübü Yayınları.
- Şimşir, B. N. (1991). Ankara'nın Başkent Oluşu. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 7(20), 189-222.
- Tan, N. (ty.) *Atatürk Dönemi Tiyatro ve Opera Çalışmalarında Türk Halk Kültüründen Nasıl Yararlanıldı*. 20.11.2022 tarihinde <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78670/ataturk-donemi-tiyatro-ve-opera-calismalarinda-turk-hal-.html> adresinden erişildi.
- Turan, N. S. (ty.). *Milli Musiki ve Temsil Akademisi*. 04.12.2022 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/milli-musiki-ve-temsil-akademisi/> erişildi.
- Uluğ, N. H. (1973). *Hemşehrimiz Atatürk*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Yetiş, K. (1994). Türk Edebiyatında Destan. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* içinde (C. 9; ss. 202-205). İstanbul: İslam Araştırmaları Merkezi.

Gazeteler

- Ankara Büyük Bayramını Eşsiz Gösterilerle Kutladı [haber]. (1935, 28 İlkkanun). *Kızılay*, s. 1.
- Ankara Dün Şerefli Bir Yıl Dönümü Tes'it Etti [haber]. (1932, 28 Kanunuevvel). *Cumhuriyet*, s. 9.
- Ankara Lisesi Mezunları [haber]. (1932, 31 Birincikanun). *Hakimiyeti Milliye*, s. 1.
- Ankara Lisesinde Yetişenler Dün Bu Mutlu Günü Kutluladılar [haber]. (1935, 28 Birincikanun). *Kızılay (Son Posta)*, s. 1.
- Ankara'da Atatürk Günü [haber]. (1937, 28 Birinci kânun) *Cumhuriyet*, s. 3.
- Ankara'nın Atatürk'e Şükran Hatırası [haber]. (1937, 28 İlkkanun). *Ulus*, s. 10.
- Ankara'nın Büyük Günü. [fotoğraf]. (1932, 29 Birinci kanun). *Hakimiyeti Milliye*, s.1.
- Ankara'nın Büyük Günü [haber]. (1936, 28 İlkkanun). *Ulus*, s. 1.
- Ankara'nın Büyük Şenliği [haber]. (1932, 28 Birinci kânun). *Hakimiyeti Milliye*, s. 5.
- Atatürk'ün Ankara'ya Geldiği Gün [haber]. (1934, 26 İlkkanun). *Ulus*, s. 1.
- Atatürk'ün Ankara'ya Geldiğinin Onbeşinci Yıldönümünü Kutluyoruz [haber]. (1934, 27 İlkkanun). *Ulus*, s. 1.
- Atatürk'ün Ankara'ya Gelişi [haber]. (1948, 28 Aralık). *Cumhuriyet*, s. 3.
- Atletlerin Atatürk Koşusu [fotoğraf]. (1937, 28 İlkkanun). *Ulus*, s. 6.
- Atletlerin Atatürk Koşusu [haber]. (1937, 28 İlkkanun). *Ulus*, s. 6.
- Behçet Kemal. (1933). Ergenekon, *Ülkü*, Sayı 1, s. 14-17.

- Birinci Ankara Koşusu [fotoğraf]. (1936, 28 İlk kanun). *Ulus*, s. 6.
- Birinci Ankara Koşusu [haber]. (1936, 28 İlk kanun). *Ulus*, s. 6.
- Bisiklet Yarışı Yapılmadı [haber]. (1936, 28 İlkkanun). *Ulus*, s. 6.
- Burhan Asaf. (1932, 28 Birincikanun). Yarı Siyasi: Ankara Günü. *Hakimiyeti Milliye*, s. 3.
- Dün Gece Halkevinde [haber]. (1932, 29 Birinci kânun). *Hakimiyeti Milliye*, s. 2.
- Gazi'miz 1919 da Bugün Buraya Gelmiş ve O Günden Beri Ankara Hür Türkiyenin Kalbi Olmuştur [fotoğraf] (1932, 27 Birinci kanun, *Hakimiyeti Milliye*, s.1.
- Gazi'nin Büyük Eserini Halk Alkışlıyor [fotoğraf]. (1932, 28 Birinci kanun). *Hakimiyeti Milliye*, s. 4.
- Gazi Günü [haber]. (1933, 28 Kanunuevvel). *Hakimiyeti Milliye*, s. 1.
- Gazi Hazretleri Ankara Halkına Sönmez Sevgisini Bildirdi [haber]. (1932, 29 Birinci kânun). *Hakimiyeti Milliye*, s. 1.
- Gazi Hazretlerinin Ankara'ya Gelişlerinin Yıldönümünde [haber]. (1932, 22 Birinci kanun). *Hakimiyeti Milliye*, s. 1.
- Gazi Hz. 1919'daki Kıyafetile [haber]. (1932, 30 Birinci kânun). *Hakimiyeti Milliye*, s. 1.
- Geceki Tören [haber]. (1937, 28 İlkkanun). *Ulus*, s. 10.
- Halkevinde Gazi Gününün Gecesi [haber]. (1932, 29 Birinci kânun). *Hakimiyeti Milliye*, s. 4.
- Halkevinde Verilen Müzikli Müsamere [haber]. (1934, 29 İlk kânun). *Ulus*, s. 1-4.
- Küçükler Arasında [haber]. (1936, 28 İlkkanun). *Ulus*, s. 6.
- Orduevinde Büyük Baloyu Gazi Hz. Şerefliendirdi. [fotoğraf] (1932, 28 Birinci kânun 1932). *Hakimiyeti Milliye*, s. 5.
- Reşit Galip B. Nutku [haber]. (1932, 20 Şubat). *Hakimiyeti Milliye*, s. 2.
- Şenlik Merasimi Programı [haber]. (1932, 27 Birinci kânun). *Hakimiyeti Milliye*, s.2.
- T.B.M.M. Zabıt Ceridesi. (1-XI-1934). Cilt: 25, Devre: IV, İctima: 4.
- Ulu Önderin Ankara'ya Ayak Bastığı Günün On Beşinci Yıldönümü [haber]. (1936, 27 İlkkanun). *Ulus*, s. 5.
- Yenişehir'de Toplanan Binlerce Halk [fotoğraf]. (1932, 27 Birinci kânun). *Hakimiyeti Milliye*, s. 4.